

— Bryhn og jeg ble fjernet på grunn av Lygren-saken

Bergen, 9. februar.

(Odd Bergfald) Tidligere statsminister Per Borten uttalte som vidne i den såkalte Bryhn-saken torsdag at han synes det er å være for hårsår å føle seg krenket over at det er blitt sagt om ham at han var blitt «sparket oppover». Det samme skrev avisene om meg da jeg ble odelstingspresident, sa Borten, men jeg ble ikke krenket. — Asbjørn Bryhn reagerte sterkt da Borten hevdet at det hadde forekommet tilfeller av meningsovervåkning

Den tidligere politimester Asbjørn Bryhn ble først utpå formiddagen torsdag ferdig med sin forklaring for lagmannsretten. Dagens første vidne var oberst Vilhelm Evang, som er 68 år gammel, tidligere sjef for Forsvarets sikkerhets- og etterretningsstab. Hovedoppgaven for denne gren av Forsvaret, forklarte obersten, var å skaffe opplysninger til den norske regjering. Han la ikke skjul på at det av og til var uoverensstemmelser mellom den sivile og den militære overvåkingstjeneste. De fleste uoverensstemmelser hadde latt seg løse, men ikke alle. Obersten hadde vært sjef for sin tjenestegren i 20 år da han ble stilt til disposisjon i 1966.

Advokat Einar Stueland: — Kan De si noe om disse uoverensstemmelser?

— Nei, da måtte jeg bryte min taushetsplikt.

— Var det personlige motsetninger i forholdet til Bryhn?

— Overhodet ikke.

— Når det gjelder Ingeborg Lygren-saken, skapte den uoverensstemmelser mellom Deres organisasjon og overvåkningspolitiet?

— Det gjorde det ja, Ingeborg Lygren var vel ansett i E-staben hos oss. Hun ble arrestert uten at jeg som hennes sjef ble orientert om det, mens forsvarssjefen var det. Det skapte uoverensstemmelser mellom to organisasjoner.

Stueland: — Bryhn skal ha forklart at det var hans folk som arresterte henne. Var det nærliggende for Dem den gang å tro at det var Bryhns folk som stod bak arrestasjonen?

— Det var rimelig å anta det ja.

— At De i 1966 ble stilt til disposisjon og at Bryhn søkte embede i

— At Bryhn sluttet og at jeg sluttet, sto nok i sammenheng med Lygren-saken, svarte den tidligere militære etterretnings- og sikkerhetssjef.

En god løsning

Per Borten forklarte seg som forsvarers vidne.

— Hvilken stilling har De, herr Borten, spurte lagmann Hans Fr. Marthinsen. — Ja, svarte Borten smilende, — jeg vet ikke riktig hva jeg skal svare. — Vel, sa lagmannen, — De er vel så godt kjent at vi ikke vil henge på Dem en stilling.

Advokat Stueland: — Hva var omstendighetene bak Bryhns utnevnelse til politimester i Bergen?

— Jeg kjenner ikke så meget til detaljene, det lå under fagministeren, justisministeren. Det jeg erindrer, står nok så godt å lese i Mellbye-utvalgets Innstilling. Jeg fikk befattning med dette ved to spørsmål som kom opp i Stortinget. Det ene dreiet seg om at det var mye uro mellom de to tjenestetegnere, Overvåkingstjenesten på den ene side, og sikkerhets- og etterretningstjenesten på den annen. Det ble også tatt opp til drøftelse i Stortinget et nytt system ved tilsetning av sjefer for disse tjenestetegnere. Det ble besluttet å nedsette et utvalg med J.C. Mellbye som formann og med stortingsmennene Stavang og Austrheim som medlemmer.

En tid etterpå fulgte en pressedebatt som følge av Lygren-saken. Jeg hadde ikke hilst på noen av de to sjefer for de to sikkerhetstjenester. Jeg hilste først utenfor rettssalen her idag på oberst Evang. Jeg mener å kunne si at når det ble til at Bryhn søkte ny stilling, anså regjeringskollegiet det som en god løsning.

uten at regjeringen hadde kjennskap til det, og erklærte at dette ikke var skjedd. — Nå provoserer Bryhn meg, svarte Borten, men jeg kan ikke komme nærmere inn på det uten å gå inn på Mellbye-rapportens hemmelige del. — Oberst Vilhelm Evang forklarte at han hadde måttet slutte som sjef for den militære etterretningstjeneste av samme grunn som Asbjørn Bryhn måtte forlate Overvåkingstjenesten, nemlig oppstyret om Lygren-saken.

festet seg ved det. Idag er det åremålsstilling for overvåkingssjefen, og etter reglene for stillingen følger at han ikke kan være uavsettlig embedsmann, han har stillingen for seks år. For sikkerhets- og etterretningstjenesten i Forsvaret er det etter at Evang gikk av blitt innført en tjenestetid for sjefen på bare fire år.

Retrettstilling

Advokat Stueland: — Bryhn hevder at da han ble tilbudt fra Mellbye politimesterstillingen i Bergen sto De bak tilbudet.

— Jeg kjenner ikke til det, men Mellbye kan ha ordlagt seg slik. Stillingen som sjef for Overvåkingstjenesten kan ikke sveve i det fri. Det bør være en retrettstilling for den, og da mener jeg en politimesterstilling kan være passende.

Stueland: — Hva var uoverensstemmelsene mellom de to tjenestetegnere?

— Det står i Mellbye-utvalgets innstilling. Det lå faktisk i sakens natur at det var uoverensstemmelse da både Overvåkingstjenesten og etterretningstjenesten skiftet ledelse. Det hadde vært megen uro. Det hadde ikke vært så godt samarbeide mellom disse to tjenestetegnerens ledelse.

— Var det en vanskelig sak for Dem den gang?

— Det var ingen vanskelig sak for regjeringen, men for dem som ble rammet, var det et problem.

Den tidligere statsminister fortalte at han i tiden omkring sjefskiftet hadde lest i et intervju som Verdens Gang hadde hatt med Bryhn omkring overvåkning og meninger, og han hadde ikke likt intervjuet. Bryhn hadde senere uttalt at det meste av dette intervjuet var formet av VG's medarbeidere.

— For dem som har vært intervjuet noen ganger er det vel så at vi kjenner til, av og til, at ikke alt blir i avisene slik som vi sa det.

Han fortsatte: — Det var imidlertid for meg og min regjering — og det samme gjelder for den nåværende regjering — at det var ukjent at meninger ble overvåket, inntil for ikke lenge siden da jeg fikk opplysninger om dette, og disse opplysninger bragte jeg til justisminister Inger Louise Valle.

Statsadvokat Svein Alsaker: — Hadde Bryhns utnevnelse i Bergen noe med det å gjøre at det var bråk om Lygren-saken?

— Ja. Jeg vil gjerne ha sagt at jeg mener at landets overvåkingssjef i kraft av sitt embede bør rangere over enhver politimester. Jeg synes imidlertid det er å være for hårsår å føle seg krenket over at det blir sagt «sparket oppover». Det skrev avisene om meg også da jeg ble odelstingspresident, men jeg var ikke krenket.

Da leste statsadvokat Alsaker hele tiltalepunktet for Per Borten med uttrykk som «ytterliggående terrorister», «svarte register», «sparka oppover fra sjefsstillingen i SIFO» og «han er enno ikke reinvaska fra skuldningene fra 1946 om at han gjorde teneste for Gestapo» og sa til Per Borten: Når De hører «sparket oppover» i forbindelse med alt det andre, hva sier De da?

— Det er noe annet, svarte Per Borten.

— Hadde statsråd Schweigaard-Selmer uttalt seg kritisk om Bryhn til Dem?

— Nei, forsåvidt ikke, men det ligger i hele begrunnelsen for oppnevningen av Mellbye-utvalget (1965).

— Ble det satt press på Bryhn for å få ham til å søke i Bergen?

— Det har jeg forsøkt å sjekke, men har ikke funnet ut av det. Jeg vet ikke hvordan Mellbye hadde ordlagt seg.

Nå provoserer Bryhn

Om overvåkning av meninger fortalte Bryhn at Direktoratet for sivilt beredskap hadde satt opp en fortegnelse over endel bedrifter som skulle sørge for beredskaps-situasjonen i landet. Det var tatt kontakt med flere bedrifter bl. a. Hydro og andre statsbedrifter. Henvendt til Per Borten sa Bryhn:

— De sa: «meninger overvåkes». Hadde det adresse til meg eller til den organisasjon jeg var sjef for, eller var uttalelsen gitt på generelt grunnlag?

— Begge deler. Det forekom opplysninger som gikk ut på at meninger ble overvåket, og det står i Mellbye-utvalgets rapport. Bryhn: — Nei, det er det det ikke gjør!

Borten: — Nå provoserer Bryhn meg! Da beklager jeg at jeg ikke kan gå inn på Mellbye-rapportens hemmelige del! Dermed var Per Bortens prov avsluttet.